

ТРАНСФОРМАЦІЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ДО РИНКОВИХ УМОВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

На Державну премію в галузі науки і техніки в 2015 р. номіновано цикл науково-практичних робіт, об'єднаних за тематикою реформування аграрного сектору України за період її державності «Трансформація аграрного сектору економіки України до ринкових умов господарювання». Авторами цього циклу є провідні вчені-аграрники П.Т. Саблук, П.І. Гайдуцький, В.Я. Месель-Веселяк, А.С. Даниленко, М.Й. Малік, М.М. Федоров, М.В. Гладій, Ю.О. Лупенко, Ю.Я. Лузан, І.Г. Кириленко, які мають також досвід ухвалення управлінських рішень на високих державних посадах.

Перше десятиліття ринкових трансформацій в Україні було періодом жорсткої рецесії: валовий внутрішній продукт країни скоротився в 2,5 раза, обсяг продукції, виробленої сільським господарством, — наполовину. Подальше відродження агросфери є результатом успішних перетворень економічних відносин, діяльну участь у науковому обґрунтуванні та правовому оформленні яких взяли члени авторського колективу номінованого циклу робіт.

На початковому етапі ринкових реформ велике значення мало визнання рівноправності всіх форм власності: державної, колективної, приватної, що сприяло швидкому розвитку сектору господарств населення і створенню нової форми господарювання — фермерства. Якщо в 1990 р. господарства населення виробляли 30% сільськогосподарської продукції, то в 2000 р. їх частка досягла 62%. Можна стверджувати, що в кризовій ситуації перших років незалежності господарства населення врятували країну від голоду.

Виняткова заслуга авторського колективу, зокрема ННЦ «Інститут аграрної економіки», полягає в розробленні теоретичних і правових принципів земельної реформи. Приватизація земель — це складний і багатетапний процес, що потребує постійного наукового супроводу. Тому авторами було розроблено механізм паювання земельних ділянок та його сертифікацію.

Важливим аспектом земельної реформи є грошова оцінка землі, методика якої висвітлено в авторських роботах. Згідно з розрахунками вчених-номінантів за останні 20 років ціна землі зросла в 7 разів. Запропоновані ними грошову оцінку сільськогосподарських

земель широко використовують при визначенні орендних плат і ставок поземельного податку.

Особливо слід відзначити чітку авторську позицію щодо розвитку сучасного ринку аграрних земель. Вирішивши комплекс методологічних і методичних завдань із правового оформлення обороту сільськогосподарських угідь, автори водночас закликають до обережності та виважених дій на початковому етапі функціонування повномасштабного ринку землі. Визнаючи необхідність такого ринку, вони наполягають на завершенні комплексу підготовчих робіт.

До важливих дослідницьких розробок належить удосконалення науково-методичних підходів щодо побудови цінового механізму агросфери. На думку авторів, у ціні на аграрну продукцію фонд відшкодування визначається собівартістю, а фонд накопичення — середньою нормою прибутку на авансований капітал, що рівняється сумі вартості основних та оборотних фондів з урахуванням швидкості обороту і грошової оцінки землі, яка розглядається як частина авансованого капіталу.

В авторських роботах приділено велику увагу розвитку кооперації в аграрній сфері з метою її використання для формування інфраструктури аграрного ринку та розвитку сільських територій.

З урахуванням запитів сучасності автори розглядають можливість використання сільськогосподарської продукції для створення альтернативних джерел енергії. Вони стверджують, що сільське господарство може не лише забезпечити себе необхідними енергетичними ресурсами, а й скласти гідну конкуренцію на ринках природних нафти і газу.

Становить інтерес такий напрям авторських досліджень, як оцінка ризиків у розвитку АПК. Позитивно оцінюючи високі темпи зростання аграрного виробництва, автори водночас зазначають, що Україні бажано було б мати високорозвинене сільське господарство, але ця галузь не повинна бути лідером національної економіки. Світовий досвід переконує, що аграрні країни не потрапляють у групу передових.

Серед значущих авторських досліджень — проблема збалансованості попиту і пропозиції на продовольчому ринку України. Авторами

обґрунтовано доводять необхідність узгодження цін виробників і споживачів продовольства в інфляційному процесі з метою успішного розвитку агропродовольчого комплексу. Реалії поточного року свідчать про справедливість цього передбачення: зменшення обсягів виробництва в сільському господарстві та харчовій промисловості зумовлено насамперед зниженням купівельної спроможності населення.

Вагомим доробком авторського колективу слід вважати рекомендації щодо формування перспективної моделі сільського господарства України, в якій чітко визначено роль і місце різних форм господарювання в галузі.

Автори циклу робіт розглядають також питання оцінки діяльності агрохолдингів. Визнаючи цю форму організації аграрного виробництва висококонкурентною та інвестиційно привабливою, вони відзначають її найважливіший недолік: зростання соціальної напруги на селі, що потребує посилення соціальної спрямованості в діяльності холдингових формувань.

Проведений авторами аналіз тенденцій продажу зерна на світових ринках підтвердив

безсумнівну перспективність цього напрямку аграрного експорту України.

Великою заслугою авторів є опрацювання економічного і правового механізмів системи збереження та раціонального використання генوفонду вітчизняних порід у тваринництві.

У комплексі розглянутих робіт значну увагу приділено системі фінансового забезпечення сільського господарства, зокрема підвищенню доходів сільських жителів, політиці залучення інвестицій.

Представлений на здобуття Державної премії України цикл агроекономічних робіт є результатом багаторічних наукових розробок, які відіграли значну роль у формуванні державної політики щодо розвитку агропродовольчого сектору національної економіки.

Високі темпи зростання обсягів сільськогосподарського виробництва в поточному 5-річному періоді значною мірою є заслугою агроекономічної науки, безумовними лідерами якої є члени авторського колективу. Це дає підставу вважати номінований цикл науково-практичних робіт визначним науковим досягненням, гідним високої нагороди — Державної премії України.

Б.Й. Пасхавер,
академік НААН,
доктор економічних наук
Інститут економіки
та прогнозування НАН України